

**DE
VERBORGEN
GRENS**

**WAT ZIE
JE HIER?**

WAT ZIE JE HIER?

Wat zou dit zijn?

**Welke kleuren
zie je?**

**Wat zou er achter
de deur zijn?**

**WAT ZIE
JE HIER?**

**WAT ZIE
JE HIER?**

Waar zou dit zijn?

Wat is hier
gebeurd?

**WAT ZIE
JE HIER?**

WAT ZIE JE HIER?

Wat zou dit zijn?

Waarom staan
daar bomen?

**WAT ZIE
JE HIER?**

WAT ZIE JE HIER?

**Waarom zou dit
gemaakt zijn?**

**Welke vormen zie
je hier?**

WAT JE ZAG: DIT ZIJN BUNKERS.

Heb je dit wel eens eerder gezien?
Als je hier kan spelen, wat zou je doen?
Zoek op wat het woord bunker betekent.

Wist je dat
bunker een Duits woord is?
kazemat het Nederlandse woord is.

HET IS ERFGOED! BUNKERS ZIJN OVERBLIJFSELEN VAN EEN OORLOG.

Welke oorlog denk je?

Ken jij nog meer oorlogen?

Welke overblijfselen ken je nog meer van deze oorlog?

**Sporen uit het verleden die laten zien hoe mensen
in een bepaalde periode woonden, leefden en werkten,
noemen we erfgoed.**

WAT WEET JIJ VAN WOII?

WAT WEET JIJ OVER

- Het idee van Hitler: het derde rijk
- Het bombardement op Rotterdam van 14 mei 1940
- De deportatie van de Joden
- Verzetsdaden van verzetshelden
- Het bouwen van bunkers door Nazi-Duitsland aan de kust
- Anne Frank
- D-Day
- De hongervinter
- De bevrijding van Nederland in 1945

MEER WETEN?

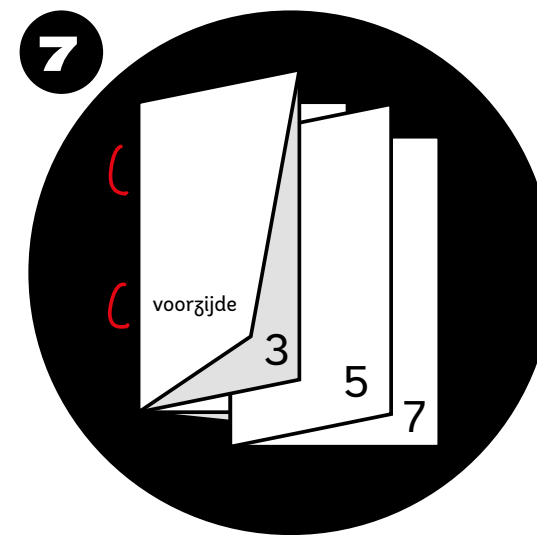
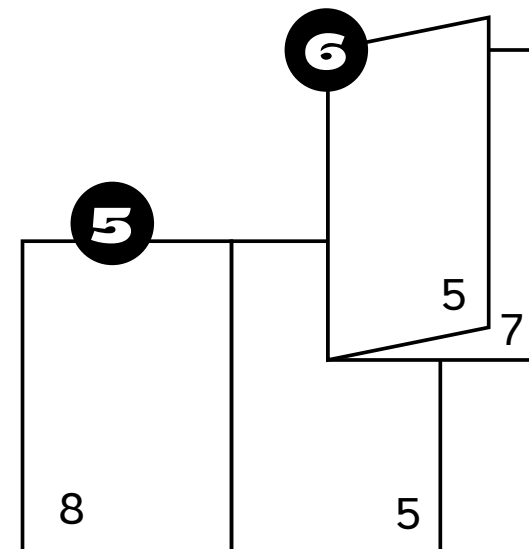
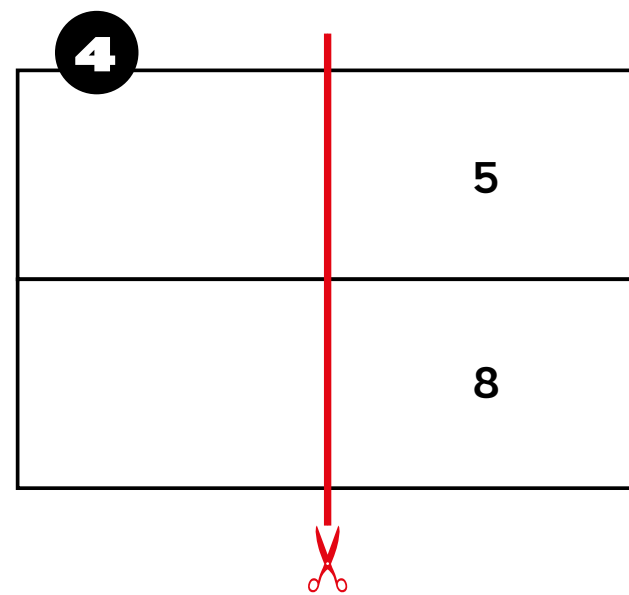
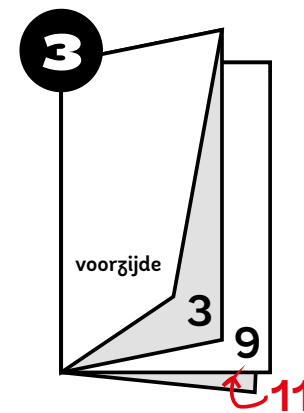
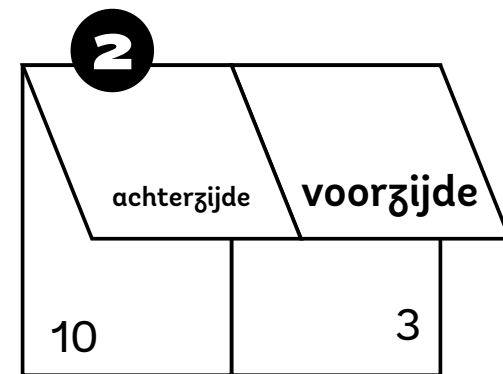
[www.entoen.nu/tweedewereldoorlog/lessen/
vensterles-de-tweede-wereldoorlog](http://www.entoen.nu/tweedewereldoorlog/lessen/vensterles-de-tweede-wereldoorlog)

ATLANTIKWALL

Atlantikwall is een muur tussen land en zee. Niet een dikke muur van steen maar een rij van bunkers, versperringen, mijnevelden, tankmuren, aarden wallen, loopgraven, kanonnen en geweren en liep van Noorwegen tot Spanje.

Atlantikwall is gebouwd in de Tweede Wereldoorlog in opdracht van Nazi-Duitsland om de bevrijders tegen te houden.

VOUWEN MAAR!

Leg het boekje plat,
doe in de rug twee nietjes
en knip de pagina's open.

WIST JE DAT?

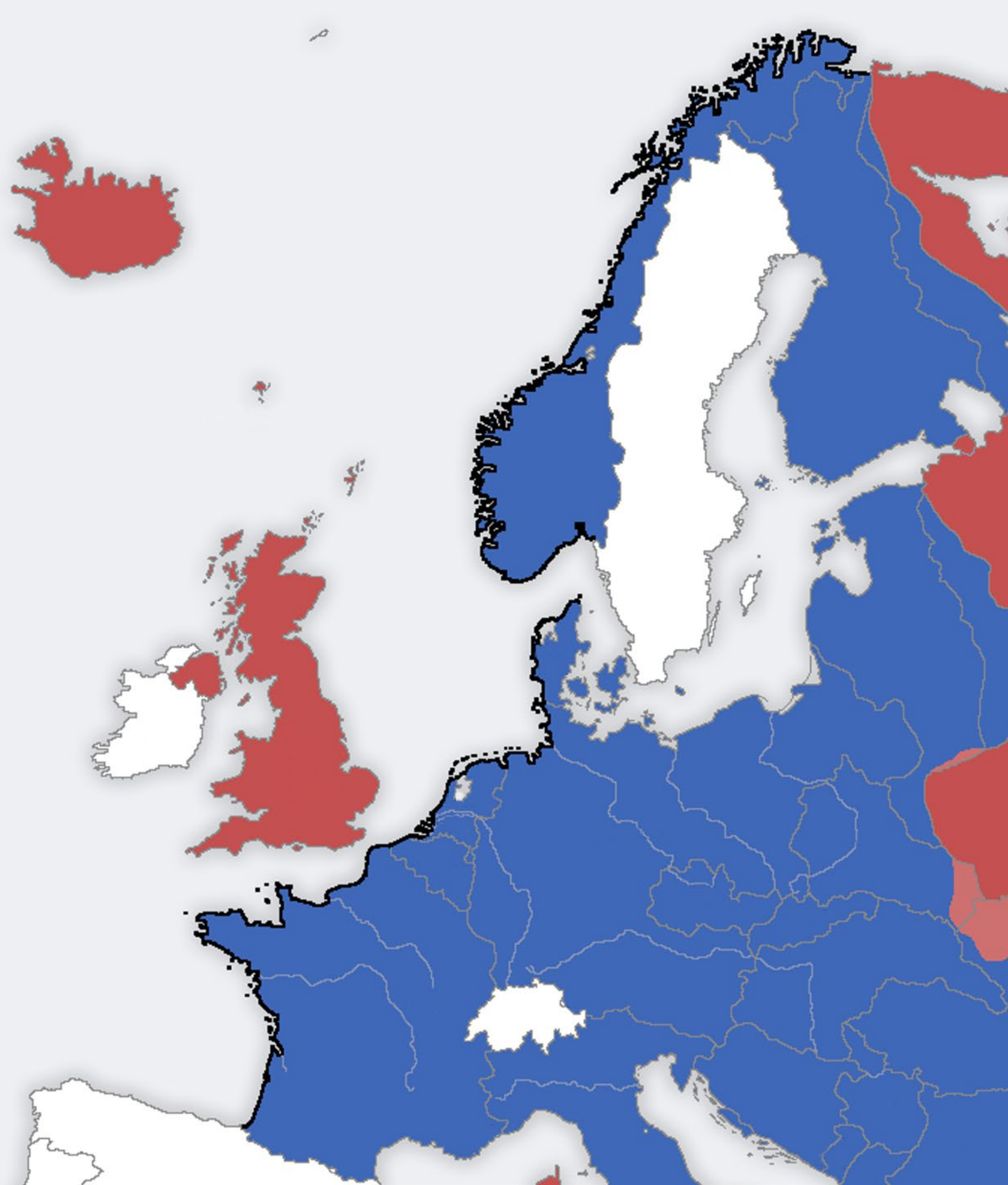
Lees de wist-je-datjes in je opdrachtenboekje.
Zijn er woorden die je niet kent: zoek ze op en maak
een begrippenlijst.

ZOOM IN OP DE ATLANTIKWALL

- Europa
- Nederland
- Zuid-Holland

VRAAG

In welke landen
in Europa is de
Atlantikwall
gebouwd?

VRAAG

In welke provincies in Nederland is de Atlantikwall gebouwd?

VRAAG

In welke plaatsen
in Zuid-Holland
aan de kust is
de Atlantikwall
zichtbaar?

VOORUITBLIK NAAR LES 2

Veel succes met het zoeken naar de sporen van de Atlantikwall. Je gaat het met eigen ogen zien, ontdekken en onderzoeken. Heb je vragen, stel ze gerust. In natuurgebied: trek warme, oude kleren aan.

Let op: vleermuizen!

Hoe toon je respect voor het verleden?

TERUGBLIK

WAT HEB JE GELEERD

OVER DE ATLANTIKWALL?

Stel: je bent 15 jaar en zou maanden in een bunker moeten leven als soldaat.

- Hoe zou dat zijn geweest?
- Hoe zou je je voelen?
- Wat zou je doen als je vrij was?
- En toen was de oorlog voorbij en jij zat nog in de bunker.
Waar ging je naartoe?

DISCUSSIEER OVER DE VOLGENDE VRAGEN

Wat als de bunkers allemaal weg waren gehaald?

Vind jij deze bunkers belangrijk erfgoed?
Waarom wel of niet?

OPDRACHTEN

Werk de vragen in je opdrachtenboekje uit.

Maak een van de volgende eindopdrachten:

- Schrijf een brief als 15-jarige soldaat in een bunker aan zijn familie. Of schrijf een brief aan de oma van een kind wiens huis is gesloopt om ruimte te maken voor de Atlantikwall.
- Maak een gedicht of rap over gebeurtenissen in de tijd van de Atlantikwall
- Maak een strip of tekening over de Atlantikwall
- Maak een maquette van een bunker
- Maak een poster met 10 tips om vrede te maken en te bewaren

**VERTEL HET VERDER
EN DANK VOOR JULLIE
AANDACHT!**

Hoe bewaar jij dit verhaal over de Atlantikwall?

Hoe en aan wie vertel je het verder?

Colofon

**Handleiding, lesopzet en leerlingopdrachten
Training Atlantikwall & Onderwijs**

Zeeman & de Regt Onderwijskundigen, Hengelo/Oss
www.zeemanderegt.nl

Achtergrondinformatie 'De Verborgen Grens'

Willy Hilverda, schrijver

Training Atlantikwall & Onderwijs

Sans Doute Présentations, Francesca Estourgie

Ontwerp

Martine Eyzena - diezijnvaardig

Projectleiding

Erfgoedhuis Zuid-Holland, Thea de Langen,
Evelien Masselink

Met dank aan

Alle Atlantikwall Musea en hun enthousiaste rondleiders.

Zonder jullie hebben wij geen project!

Geert-Jan Mellink, Concepten & Projecten, voor zijn
kritisch meedenken.

'De Verborgen Grens' is een product van de Erfgoedtafel Atlantikwall, die hiermee de kennis en beleving van het erfgoed van de Tweede Wereldoorlog wil bevorderen en stimuleren.

'Dit nooit weer' is een belangrijke drijfveer voor de gezamenlijk opererende Atlantikwall Musea. Zij stellen daarom de bunkers en gerelateerde objecten open voor het onderwijs.

Voor vragen of opmerkingen kunt u contact opnemen met het Erfgoedhuis Zuid-Holland via 015 - 215 43 50 en info@erfgoedhuis-zh.nl

Kijk voor meer informatie over de Zuid-Hollandse erfgoedlijnen op: www.geschiedenisvanguidholland.nl

Erfgoedhuis Zuid-Holland, Delft
december 2015
Revisie, augustus 2016

